

סדר ערב פסח שחל להיות בשבת

מכתבי הגאון רבי אליעזר סילבר זצ"ל

הרב דסינסניטי, אוהיו ארה"ב
וראש אגודת הרבנים בארה"ב וקנדה

בהוצאת מכון ענפי אר"ז
להוצאת כתבי הגאון
רבי אליעזר סילבר זצ"ל

חודש ניסן תשפ"ה

© כל הזכויות שמורות

מכון ענפי אר"ז להוצאת כתבי הגאון ר' אליעזר סילבר זצ"ל

Anfei Erez Institute

for the publication of the writings of Rav Eliezer Silver zt'l

es8438248@gmail.com

הודעה ובקשה

נשמח מאוד מכל מי שיש ברשותו תשובות, מכתבים, חידו"ת,
שכתב רבנו זצ"ל או אחד מבני משפחתו, או מכתבים שנכתבו אל רבינו,

אם יואיל בטובו לשלוח מהם העתק או סריקה

לכתובת מייל של מכון ענפי אר"ז es8438248@gmail.com

בכדי שנוכל להדפיסם לתועלת הרבים

בברכת התורה

מכון ענפי אר"ז

• • •

REQUEST

If someone has responsa, letters or Torah novella written by
Rav Eliezer Silver zt'l or one of his family members, or letters that
were written to him, we would appreciate receiving a copy or scan
so that we can publish them for the benefit of the public.

Please email es8438248@gmail.com

Machon Anfei Erez

סדר ערב פסח שחל להיות בשבת

בסוף החוברת מופיעים זמני היום לערב פסח תשפ"ה לארץ ישראל וארה"ב

Special Rules

FOR THIS PASSOVER

Whenever the first Seder occurs on a Saturday night, there are special rules and regulations to follow in the preparations for Pesach and the Seder. This year is the second time since 1930 that the first Seder occurs on Saturday night, April 17th.

Because most people have forgotten these special rules and regulations after a lapse of years, I considered it essential to publish detailed instructions in the EVERY FRIDAY at this time.

Fasting Of The First Born

The usual Siyum to absolve fasting (which is participated in by all first born or the parents of first born who are still minors), that they may be blessed with protection, will be held by Rabbi Eliezer Silver at the Washington Ave. Synagog on Thursday, April 15th after the morning services at 7:00 and 8:00 a. m.

Bedikas Chometz

The ritual searching for Chometz with the aid of candle light which is ordinarily performed the night before the first Seder will be observed this year on Thursday night, April 15th, reciting the brocho and the first kol chamiro as usual. On Friday morning April 16th before 11:35, the gathered pieces of Chometz should be burned, but do not recite the second kol chamiro.

"Taking Challeh"

Also on Friday morning, you should make certain to "take Challeh" if you have failed to "take Challeh" before. This should be done separately on Matzo and on Chometz.
Selling Chometz

Selling Chometz

The latest that you may sell your Chometz is Friday morning at 11:35. In case of difficulties you may do so up to an hour before Sunset on Friday.

Preparations For The Seder

All preparations for the Seder such as Moror, Charoises, Z' roah, etc., should be made ready on Friday, after the burning of the Chometz. Since it is not permissible to keep the lettuce which is used as Moror for the Seder in water for 24 hours at a stretch, the lettuce should be prepared and kept dry.

Type Of Food

Rabbis differ in their opinions as to the use of Chometz and Matzo on Friday, April 16th during the day, after the burning of the Chometz. However, they all agree that for the evening meal, Chometz or Matzo may be used. If you do not wish to use Chometz for your evening meal on Friday, you may prepare a full pesachdige meal. Then you may use Egg Matzo and make Kiddush on Egg Matzo or on wine as you may wish, and make your Motze on the Egg Matzo and say grace (birchas hamozon) in the regular manner. Because it is then a complete shabbos meal.

Shabbos April 17th

Morning services should begin not later than 7:45. Do not prolong services in order not to run the chance of eating Chometz after 10:10.

You may make Kiddush either with whiskey or wine. If Kiddush is made with wine it is more desirable that a double "Revi-es" be consumed. If the meal is Chometzdige, you must finish it before 10:10 a. m. Whatever remains must be given away directly in the hands of a Gentile or it should be cast away in a place where it could not be made use of.

All Chometzdige dishes used for the meal may be wiped and put away.

The second Kol Chamiro which is recited usually at the burning of the Chometz is said after the meal Shabbos morning.

It seems to me that it would be more advisable to have a Pesachdige meal to avoid complications. In such a case, the entire shabbos can be made Pesachdige by making all your food out of matzo meal, farfel, and other items kosher for Passover, substituting Egg Matzo or other products such as biscuits that are made of matzo meal without water, using eggs or Passover fats or shortening. Such biscuits may be used in place of Challe. Since it is a complete Shabbos meal, you may wash and make a motze in the regular way and offer grace (birchas hamozone.)

This may be used also for Shalos Seudos, but not later than 3:45 p. m. No food should be taken after that up to the Seder.

All vegetables, including garlic may be used on Passover. The use of peas and beans is prohibited.

With best wishes for a Kosher and Joyous Passover to all,

Rabbi Eliezer Silver

וואס א איד דארף וויסען

ווען ערב פסח פאלט אויס שבת

ווי היינטיגס יאָהר תשי"ד

בס"ד

ז. ווער עס וויל מאכען א פסחדיגען שבת און וויל קאכען אין פסחדיגע כלים קען נוצען פרייטאג אווענט פאר קידוש אייער מצה אלס לחם משנה; דער יעניגער קען זיך וואשען און מאכען אמוציא, ווי אויך בענטשען, אויף די אייער מצה.

א. דער סיום פאר בכורים לפוטרים מחענייה איז דאנערשטאג דעם 15טן אפריל אין די שוהלען נאכ'ן דאוונען 7 אדער 8 אזיגער אין דערפריה. אויב ניט דארף דער נכור אדער דער פאטער פון אבכור קטן פאסטען כל היום.

בדיקה חמץ איז דאנערשטאג אווענט דעם 15טן אפריל און נאך דער בדיקה זאגט מען כל המירא ווי אלע מאהל.

קידוש קען מען מאכען אויף וויין אדער אויף די אייער מצה. אויך שבת פריה קען מען נוצען די אייער מצה פאר לחם משנה און קידוש. קידוש קען מען אויך מאכען אויף פסחדיגע בראנפען. אויב מען מאכט קידוש אויף וויין מוז מען טרינקען נישט ווייניגער ווי 2 רביעיות. אויך צו שלש סעודות קען מען נוצען אלס לחם משנה אייער מצה אדער געקאכטע מצה אבער נישט שפעטער ווי ביז 3:40.

ב. בדיקה חמץ איז דאנערשטאג אווענט דעם 15טן אפריל און נאך דער בדיקה זאגט מען כל המירא ווי אלע מאהל.

ג. פארברענען חמץ זאל מען פרייטאג דעם 16טן אין דערפריה בעפאר 11:30 און מען זאגט ניט כל המירא.

ד. מכירת חמץ איז לכתחילה פרייטאג ביז 11:30 אין דער פריה. אויב מען פארגעסט קען מען פארקויפען און פארברענען חמץ ביז פארנאכט.

ז. ווער עס מאכט אלעס אין פסחדיג אבער נוצט פרייטאג צו נאכטס און שבת פריה חלה זאל ניט איבערגיסען פון די פסח-דיגע טעפ דירעקט אין די המצדיגע כלים, נאר זאל פריהער איבערגיסען אין פסח-דיגע טעפ, און דאן מיט אפסחדיגען לעפעל איבערגיסען אין המצדיגע כלים, און זיך נוהג זיין מיטן עפען שבת פריה פאר 10:10 ווי אין סעיף ה'.

ה. ווער עס וויל מאכען אהמצדיגען שבת זאל פרייטאג צוערשט כשרען דעם אייווען (סטאו) און אפקאכען די שפיז פאר פסח אין דערנאך פארדעקען דעם אייווען מיט א בלעך און קאכען דעם המצדיגען שפיז וועלכען מען קען עפען שבת פריה ביז 10:10. נאכדעם זאל אגוי אריבערנעמען די כלים און די בלאך און עס אוועקליגען אין די המצדיגע פלעצער. די שירים פון עפען מוז דער גוי נעמען פאר זיך און עס אוועקטראגען צו זיך אהיים.

ח. שבת פריה זאל מען אין אלע שוהלען זיך שטעלען דאוונען ניט שפעטער ווי 7:45; מען זאל ניט טיילען קיין עליות און מען זאל ניט מאריך זיין כדי די וואס עפען המצריג זאלען קענען אפעסען ביז 10:10 פריה און מבער זיין דורך אגוי אלץ ווי אין סעיף ה'.

שבת נאך 10:10 טאר מען ניט עפען קיין חמץ ווי אויך ניט קיין מצה. מען מעג עפען צו שלש סעודות, נישט פון שפעטער ווי 3:40, נאר אייער מצה אדער געקאכטע מצוח. *אמוציא* פרייטאג קען מען אויך באקען חלות פון מצה-מעהל, מיט וויין, עיער און כשר איל, פאר פרייטאג אווענט אן שבת אינדערפריה. *אם יאמר ב"מ*

שלש סעודות איז ווי אויבען דערמאנט.
בברכה חג כשר ושמח

אליעזר זילבער

הרב לאנז'יק פה סיניסיני

סדר ערב פסח שחל להיות בשבת^א

הנהגת הימים שלפני פסח שבשנה זו [שנת תש"י] שחל ער"פ להיות בש"ק, שזה כ' שנה שלא חלה משנת תר"צ - ויחול אי"ה בשנת תשי"ד, כי תמיד בין שבת ער"פ לשבת ער"פ - פעם ראשונה כ' שנה, ופעם שני' ד' שנים.²

תענית בכורים יום ה' (30 במרץ) - י"ב ניסן תענית בכורים, והסיום אשר נהגו לסיים לכ' הבכורים בבקר.³

בדיקת חמץ בערב יום ה' ^ד בודקים חמץ כנהג בכל לילה שלפני ער"פ - עם ברכה ה', וכל חמירא הראשון.¹

שריפת חמץ ערב ש"ק (31 במרץ) י"ג ניסן שורפין חמץ¹, ואוכלין עד אז בשעה 11 לפני

^א יש לציין כי דברים אלו מצאנו בין כתבי רבינו ולא ידוע לנו אם כתב את הדברים למסור לרבים, אמנם בשנת תשי"ד כתב רבינו 'סדר הנהגת ערב פסח שחל להיות בשבת' (באידיש ובאנגלית), לבני עירו 'סינסינטי', ושם הוא מהדורה מקוצרת יותר. והשוינו את הדברים למה שנכתב כאן, והעירונו עליהם באיזה מקומן. הכותרות שבתחילת כל ענין אינם מדברי רבינו, והוספנו אותם לתועלת המעיינים.

² מש"כ רבינו 'תמיד' הוא לאו דוקא אלא על דרך הרוב, עיין בטור סוף הלכות ראש חודש ב'עיגולא דרבי נחשון' שאמנם במקרים רבים ההפרש הוא ד' שנים ולאחריו כ' שנים, אך יש פעמים שקודם לכן נוסף הפרש של ג' שנים, וכן ישנם הפרשים אחרים (התלויים בקביעות המולדות והשנים, ואכמ"ל).

³ כמבואר בשו"ע (סימן תע, ב), ברמ"א ובמשנ"ב. ובאם לא השתתף הבכור או אפילו אביו של בכור ב'סיום' פסק **רבינו** בהוראות ב'אידיש' (שנת תשי"ד), שחייב להתענות כל היום

^ד מש"כ רבינו ערב יום ה', כוונתו לערב שאחר יום ה' (והוא תרגום מלשון האידיש), וכמבואר בשו"ע (סימן תמד, א), שכשחל יד להיות בשבת בודקים את החמץ בליל יג. וכתב המשנ"ב (סימן תמד סק"ב), שלמחרת - ערב שבת א"א לבדוק דאין בודקין לאור החמה, וכתבו הנחלת צבי והעולת שבת (שם סק"א), שבליל שבת א"א לבדוק כי אסור לטלטל את הנר.

^ה במשנ"ב (שם ס"ק א), כתב שצריך לברך על הבדיקה. [אע"פ שבכל שנה הבודק חמץ קודם ליל יד נחלקו הראשונים אם מברך ואנן פסקינן שאינו מברך כמבואר בשו"ע (סימן תלו, א), וברמ"א, ובמשנ"ב (סק"ד), ובביאור הלכה (ד"ה ולא יברך), שנשאר בצ"ע למעשה וספק ברכות להקל, מ"מ בשנה שחל ער"פ להיות בשבת כתב המשנ"ב שיברך. ונראה שהטעם שבשנה זו מברך על הבדיקה אע"פ שהיא קודם ליל יד - מכיון שכל הטעם שאין מברכין על בדיקת חמץ קודם ליל יד כתב המשנ"ב (סימן תלו סק"ד), שהוא בגלל שאחר הבדיקה הוא עדיין משתמש בחמץ כבשאר הימים עד הפסח (וממילא אין הבדיקה 'תחילת ביעור'), משא"כ בליל יד כשבודק את החמץ מברך על ביעור חמץ כי מה שהוא מוצא בבדיקתו הוא מצניעו כדי לבערו למחר נמצא שהבדיקה היא תחילת הביעור. ולפי"ז בשנה זו שחל יד להיות בשבת הבדיקה בליל יג גם היא תחילת הביעור כי גם בבדיקה זו משייר רק את מה שנצרך לאכילתו, ולמחר בערב שבת שורפין את החמץ וא"כ בדיקה זו דומה לבדיקת חמץ שבכל שנה].

¹ אף שבזמן שריפת חמץ אין אומרים 'כל חמירא' וכדלקמיה, מכל מקום את ה'כל חמירא' הראשון (היינו מה שנאמר בליל בדיקת חמץ), אומרים. והטעם משום שאז מבטל את החמץ שלא ראה ושלא מצא.

² כמבואר בשו"ע (סימן תמד, ב), "טוב לבער בערב שבת קודם חצות, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות". וכתב המשנ"ב (ס"ק ט) ש'אחר חצות' הוא לאו דוקא ור"ל בתחילת שעה שישית כמו בשאר שנים. ובשנת תשי"ה השעה 11 היתה תחילת שעה שישית (לשיטת הגר"א). ועיין להלן הערה כד' שלענין סוף זמן אכילת חמץ

חצות היום ולא יאחר מחצות^ח, ואין אומרים אז כל חמירא^ט.

עכירת חמץ מכירת חמץ אם אפשר יהי' כן עד חצות, ובמקום דחק או בשכח מותר עד לפני שקה"ח^י.

אכילת חמץ וטצה אחר שריפת חמץ אחר שרפת חמץ בשעה 11 כנ"ל יש מנהגים שונים באכילת חמץ ובאכילת מצה, יש אוכלין גם חמץ וגם מצה, ויש מחמירין בפרט בחמץ^{יא},

החמיר רבינו כהמג"א.

^ח רבינו ס"ל לעיקר דינא להחמיר שלא לאכול חמץ גם בע"ש משעת הביעור או עכ"פ מחצות (אף שיאכל אח"כ בליל שבת), ואמנם עיין לקמיה (ד"ה אכילת חמץ ומצה אחר שריפת חמץ) שיש מנהגים שונים בזה, ראה שם במה שצויין.

^ט אלא יאמר כל חמירא בשבת, כמו שכתב הרמ"א (סימן תמד, ב), שביום השבת יבטלנו. וביאר המשנ"ב (סק"י), שהטעם שאינו צריך לבטל בע"ש בשעת ביעורו דסוף סוף יהיה צריך לבטל ביום מחר שהרי חוזר וזוכה בפת שמשייר לצורך השבת ויש לחוש שמא ישאר מהם מעט.

^י מש"כ רבינו שלכתחילה ימכור את החמץ ביום ו' עד חצות, הנה מהשעה שציינ רבינו בשנת תשי"ד מבואר שכוונתו היא לתחילת שעה שישית. ^י וס"ל לרבינו להשוות גם זמן ביעור חמץ לזמן מכירתו כמו בכל השנים. ובהוראות ב'אנגלית' כתב רבינו שיוכל למכור עד שעה לפני השקיעה (ואולי כתב כן להרחקה בעלמא). וכן הביא המהרש"ם בדעת תורה (סימן תמד, ב), מהמהר"ם שיק (או"ח סימן רה), ומהזכור לאברהם (ח"ג או"ח סימן פ' ס"ק קי"ב), שכתב דנראה לכאורה שגם מכירת חמץ טוב למכור קודם חצות מהאי טעמא שלא יבואו לטעות בשאר שנים. ושמעתי שכן הנהיגו כמה רבנים, ומ"מ המיקל במקום פסידא למכור אחר חצות אין לערער עליו, אבל יש להרב לעשות תקנה עכ"פ כמה שעות קודם הלילה ושיסגרו כל החנויות ובתי מזיגה בשעה קבועה שיהי' זמן לרחוץ את עצמו ולפנות בגדים וכלי חמץ קודם הלילה. אח"ז ראיתי שגם המהר"ם שיק (או"ח סימן רה), החמיר לעשות המכירה קודם חצות, והנלענ"ד כתבתי, עכ"ל. וע"ע לנוב"ב בדורש לציון (דרוש לו) ושואל ומשיב (מהדורה ו' סימן נה). אמנם בשם החת"ס והאמרי יושר (ח"א סימן קמו) ועוד גדולים הובא שאדרבה, באופנים מסויימים אף ראוי לכתחילה שלא למכור את החמץ אלא בסוף היום, והיינו במקום שיש הפסד ע"י שימכרו בבוקר ולא יוכלו הסוחרים למכור חמץ אח"כ, דאם ימכרו החמץ לאחר שמכרו לגוי, יסתרו את המכירה, ומה שגזרו לבער את החמץ כמו בכל שנה, יש חילוק גדול בין ביעור חמץ שהוא קבוע ובשעה מסויימת וכל ישראל חייבים בה שאז גזרו שלא לשנות זמן הביעור, ממכירת חמץ שאין לה זמן קבוע מצד הדין ולא כולם מוכרים חמץ שאין לחוש לטעות שיבואו למכור לאחר הזמן, לכן מעיקר הדין אפשר למכור החמץ כל היום, אך כיון שיש המחמירים למכור כמו בכל שנה, טוב למכור החמץ כמו בכל שנה. ^י ורבינו ס"ל דלכתחילה טוב למכור עד חצות ובדיעבד עד שתשתקע החמה.

^{יא} רבינו החמיר שלא לאכול חמץ בערב שבת אחר ה' שעות (שעה 11) ועכ"פ לא יאחר מחצות (כמו שסתם לעיל ד"ה שריפת חמץ). מקור למנהג זה נמצא בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סימן נט) בשם הגאון הרב צבי הירש אורנשטיין (נכד בעל הישועות יעקב) אב"ד בריסק דליטא, ולבוב, עיי"ש שדן בטעם לחומרא זו, וכן ישנו למנהג חומרא זו בעוד מקומות. מקורות קדומים יותר (אשר נדפסו לאחר פטירתו של רבינו) נמצאו במנהגי מהר"ש (מנוישטט) רבו של המהרי"ל (סימן שעג אות ב), שכתב וז"ל "בערב שבת כשחל להיות ערב פסח בשבת הורה לאכול קודם ד' שעות, והחמץ הנשאר יניחו בחדר אחר באותו בית בזמן עשיית המצות". ונראה הטעם, שהוא דומיא דמש"כ השו"ע (סימן תמד, ב) לענין ביעור בשנה זו שלא לחלוק משאר שנים, וא"כ ה"ה לענין אכילה. וצ"ל שהמנהג שהביא רבינו (שהיקל עד שעה שישית) אפשר דס"ל שאין להחמיר כ"כ אלא די שיפסיק לאכול בתחילת שש (שהוא זמן הביעור) או עכ"פ בחצות (שהוא אסור בשאר שנים מדאורייתא).

אך אוכלין לכו"ע מצה עשירה, ומצה מבושלת².

ההכנות לליל הסדר שצריכים להכין קודם השבת ביום עש"ק יכין הכל לצורך הסדר³, המרור יטחון אז⁴, ויצלה הזרוע⁵ ויכין חרוסת וכו', גם יטבל כלים חדשים, ויפריש חלה מן החמץ בפ"ע וממצה בפ"ע אם לא הפריש עדיין⁶, ויגעיל הכלים הישנים שמהני הגעלה.

אם יכין סאלאטא [חסה] למרור בל יטיל למים כי אז עד הסדר יהי' כבוש⁷, וא"א לקחת

מנהג וטעם זה מפורש גם בדברי המקור חיים (לבעל החוות יאיר, סימן תמד, ב), "קבלתי שאם יג ניסן בערב שבת לא יתן לתינוק אחר שריפת חמץ וביטולו פת, כ"ש שימנע הוא מחשש דאתי התינוק בראותו למיסרך".

☞ **ולענין אכילת מצה בערב שבת**, אם יש להחמיר בה נמי לעשותו כערב פסח בשאר שנים ס"ל לרבינו שהוא יותר קיל (ומשום שיש לדון אם לדמות יום זה לערב פסח לכל מילי או רק לעניני חמץ).

² עיין לקמיה (ד"ה סעודת ליל שבת, וד"ה לחם משנה), שדעת רבינו להקל במצה עשירה בערב פסח שחל בשבת (ודלא כפשטות דברי הרמ"א אלא כמו שהבין הערוך השולחן בדבריו - דבריו הובאו להלן), ומכל שכן בערב שבת שמותר לכולי עלמא.

³ היינו דברים שאינו יכול לעשותם בליל יום טוב, או אפילו דברים שמותר לעשותם ביו"ט, כיון שיש להזדרז להכינם קודם יו"ט בכדי שלא לאחר את הסדר (כמבואר בסימן תעג, א ובמשנ"ב סק"ג ובשעה"צ סק"ב), ואי אפשר לעשותם בשבת עצמה משום איסור מכין משבת ליו"ט, כמו לסדר שולחנו בכלים נאים וכדו'.

⁴ דלא כמו שהנהיג הגר"א שמפררו בליל הסדר (מוצ"ש) ולא קודם ביאתו מבית הכנסת כדי שלא יפיג הטעם, עיין משנ"ב (סימן תעג סק"ו).

⁵ כי א"א לעשותו ביו"ט כיון שאין אוכלין אותו בלילה (אם לא שדעתו לאכלו למחר), עיין משנ"ב (סימן תעג ס"ק ל"ב), ועיין שערי תשובה (תעג סק"י), מה שהביא מהכנסת יחזקאל (סימן כג), "שבשנת תפ"ז חל ע"פ בשבת ודרש בשבת הגדול שלפניו שהזרוע יהיה צלויה בע"ש כי במוצאי שבת אסור לצלות שאין אוכלין צלי בלילי פסחים", ועי"ש מה שדן השערי תשובה בדבריו ומסיק "ולכן כשחל ע"פ בשבת יש להזכיר לצלות בע"ש ובדיעבד יכול לצלות במ"ש ע"ד לאוכלו למחר".

⁶ נראה שדברי רבינו אמורים באופן שאין שיעור חלה מהחמץ בפנ"ע ומהמצה בפנ"ע (אבל אם יש שיעור חלה בחמץ בפנ"ע ובמצה בפנ"ע כתב הרמ"א יו"ד סימן שכו, א שיכול להפריש מזה על זה), ורבינו סתם דבריו כדעת היד אפרים (או"ח סימן תקו, על המג"א סק"ח) ועוד כמה אחרונים, שכתבו שמכיון שמקפיד שלא יתערבו המצה והחמץ אינם מצטרפים יחד לשיעור חלה ולכן כתב רבינו שיפריש מהחמץ בפנ"ע ומהמצה בפנ"ע, אבל המקור חיים (סימן תנו סק"א), חולק וס"ל דשפיר מצטרפים. ונראה שאפילו לדעת המקו"ח שמצטרפים ויכול להפריש חלה מזה על זה מ"מ לא רצה רבינו שתצא תקלה שאם יצרפו את החמץ והמצה יחד שמא יתערב פירור מהחמץ עם המצה ולכן כתב שיפריש את החמץ בפנ"ע והמצה בפנ"ע.

⁷ ובהוראות באנגלית' כתב רבינו שיש לשמור על החסה יבשה. ובדין כבוש במרור בהשריית עלי החסה עיין משנ"ב (סימן תעג סק"ח), ובשערי תשובה (שם סק"יא), ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן נח אות כא), ומנחת יצחק (ח"ז סימן לא).

בשבת אם הכין לסדר^{יח}.

סעודת ליל שבת בליל שבת יכול לאכל לכו"ע מאכלי חמץ וגם מאכלי פסח ויבחר אשר טוב בעיניו^ט, ואם לא ישאיר חמץ לסעודת ליל שבת ודאי מותר לקדש ולאכל מצה עשירה אז לכו"ע, וליטל ידיו ולברך המוציא וברכת המזון מאחר שקובע סעודה^כ, ובכלל סעודת שבת קובעת^{כא}. וכלחם משנה יחשב ב' מצות עשירה להנזהרים במצה סתם^{כב}.

יום השבת בשבת ערב פסח (1 באפריל) יתפללו בקר לא יאוחר משעה 7 כ^כ כדי שלא יכשלו באכילת חמץ שמותר רק עד שעה 9.30 בערך בקר^{כד}.

קידוש בשחרית ויקדש או על חלות חמץ^{כה} או על י"ש חמץ או של פסח^{כז}, ואם על יין

^{יח} יש להסתפק בדברי רבינו "ואי אפשר לקחת בשבת אם הכין לסדר", אם כוונתו שאינו יכול להטיל למים בערב שבת ואח"כ בשבת גופא (קודם שיעבור מעל"ע ויהיה 'כבוש') יוציא מהמים, ומצד איסור בורר שמוציא את החסה מהמים, או משום הכנה משבת ליו"ט. או שמא כוונתו שאינו יכול ליקח החסה כלל בשבת ומשום מוקצה מכיון שהכינו לסדר.

^{יט} בהוראות באידיש' כתב רבינו שאת מנות החמץ יכול לבשל על הכירים אף שכבר הוכשרו לפסח (ובשלו בהם את מאכלי הפסח), אלא שיניח עליו בלעך וכך יבשל את מנות החמץ.

^כ פ' אף שמצה הנילושה ברוב דבש ומיני מתיקה הוי פת הבאה בכיסנין (עיין שו"ע סימן קסח, ז ומשנ"ב שם), מ"מ כאן שקובע סעודה לכו"ע מברך המוציא וברכהמ"ז (שם סעיף ח).

^{כא} עיין פסחים (דף קה, א) דסעודת שבת חשיבא וקובעת למעשר.

^{כב} **כהמג"א** (סימן תעא סק"ו) שלילה קודם פסח לא יאכל מצה, והמשנ"ב (סימן תעא סק"ב בתחילתו), לא פוסק כך (אלא פסק כהחך יעקב שם סק"ז שבליל יד מותר לאכול מצה והאיסור הוא ביום יד מעמוד השחר), אמנם עיין שם שהביא שיש נוהגים שלא לאכול מצה כבר מר"ח. ועל כן ללחם משנה יקח ב מצות עשירות, זה ודאי מותר עכ"פ בלילה.

^{כג} עיין משנ"ב (סימן תמד, ד) שבשבת זו משכימין להתפלל ולא יאריכו הרבה כדי שיהיה להם שהות ולא יבואו לידי מכשול (ונחלקו הפוסקים אם אומרים 'יוצרות' לשבת הגדול בשבת זו. בספר חסידים סימן שיד כתב שאל יאריכו בשבחות שמא יבא עת איסור חמץ. וכן הביא הגר"ח זוננפלד בסדר ערב פסח שחל בשבת, ועיין בפמ"ג סימן תל במשב"ז ד"ה אומרים - שכתב שאומרים פיוטים של שבת הגדול וגם עבדים היינו אף כשחל ערב פסח להיות בשבת, ובהגהות מהר"ל הביא שבריינוס נוהגים שמקדימים את הפיוט של הדינים לשבת שעברה דאם ימתינו עד שבת של ערב פסח מה צורך בו). ובהוראות באידיש הוסיף רבינו שלא ימכרו עליות.

^{כד} [ערך בקר' היינו 9:30 am]. **רבינו החמיר** בסוף זמן אכילת חמץ כשיטת המג"א (לפי 72 דקות), ודרכו של רבינו בהוראות אלו 'לעגל' את השעות לחומרא ולא ליתן את הזמן המדויק.

^{כה} אף שבסימן ערב, ט מבואר שעדיף לא לקדש על פת בבוקר וכך הסכים הרמ"א שם, עיין משנ"ב סקכ"ט, **מכל מקום ס"ל לרבינו** שבשנה זו יקדש על פת כי על יין ס"ל לרבינו שצריך לשתות ב' רביעיות וכדלקמיה, וצ"ע.

^{כז} בהוראות באידיש' כתב רבינו לעשות קידוש על י"ש כשר לפסח. עיין שעה"צ (סימן תעא סק"ט), שדן דלמא י"ש אפילו טובא מסעד סעידי, ואסור.

סדר ערב פסח שחל להיות בשבת

יקדש, לדעת רבים רק אם ישתה כ"א שתי רביעיות יין כי טובא מגרר ופורתא מסעד^{כז} ויש מתירין גם בפחות^{כח}.

הנותר עטאכלי החמץ ואשר נשאר מחמץ, או יתן מיד עד שעה 10.30 לנכרי^{כט}, או ישליך למקום דריסת אדם ותוך חול^ל אך א"א לישא בחוץ^{לא}.

כלי החמץ העלוכלכים והכלים^{לב} מותר לקנח^{לג} ולתת במקום מוצנע או בין כלי החמץ שהעמיד מאתמול ואחר האכילה **יאמר כל חמירא השני שנמצא בסדורים^{לד}**.

החושש שפא יכשל באיסור חמץ ואם מפני הטעות שיכשל בחמץ או שא"א לו

^{כז} כמבואר בשו"ע (סימן תעא, א) ובמשנ"ב (סק"ז) ועיין שעה"צ (סק"ז). והנה לענין שתיית יין כל היום, עיין פסחים (קז, ב), שרבא היה שותה יין 'כולי מעלי יומא דפיסחא' (עיין תוספות ברכות לה, ב ד"ה טובא), ולפי"ז יש לומר דבשתיה מועטת האיסור הוא ג"כ בכל היום. אכן המשמעות הפשוטה בכל הפוסקים היא שהאיסור הוא רק משעה עשירית. וע"ע מהרי"ל (הלכות ערב פסח) "ומותר לשתות מים מן מנחה גדולה ואילך ודוקא מעט, ויין אסור אפילו מעט. אבל יין טובא מיגרר גריר", וגם לדבריו האיסור הוא רק מזמן מנחה גדולה (וכן משמע בסדר ער"פ שחל להיות בשבת לגרי"ח זוננפלד, שהאיסור הוא גם קודם שעה עשירית, אמנם אפשר שכוונתו למהרי"ל ולא לכל היום), וצ"ע.

^{כח} עיין משנ"ב (שם סק"ז), דגם 'רובן' של שתי רביעיות יש לחשוב להרבה, ושרי.

^{כט} כמבואר בשו"ע (סימן תמד, ד). ואף שסוף זמן ביעור חמץ הוא ב-11 (ואינו אסור בטלטול אף שאסור באכילה, משנ"ב סימן תמד ס"ק כא), **נראה שחשש רבינו** פן יעבור הזמן ונמצא נכשל באיסור מוקצה. ובהוראות ב'אידיש' הזהיר רבינו שהגוי צריך להוציאם מהבית עד סוף הזמן.

^ל עיין שו"ע (סימן תמד, ד), ומשנ"ב (שם, ושם סקט"ו). ומה שכתב רבינו "ותוך חול" נראה שהכוונה למקום שהוא רה"י שדורסים שם אדם ויש שם עפר וייפסד. ובסדר ערב פסח שחל בשבת ב'אנגלית' כתוב לזרוק למקום שא"א להשתמש בו.

^{לא} דחוץ לבית אסור לטלטלו (רבינו לא עשה עירוב בסינסינטי. ויש לציין למה שכתב רבינו במכתב שמנהג אבותיו כהגר"א לא לסמוך על עירוב).

^{לב} והבלעך והסירים בהם בושל החמץ (שהם מוקצה), כתב רבינו בהוראות ב'אידיש' שיקח הגוי ויצניעם במקומות המיוחדים לכך.

^{לג} עיין שו"ע (סימן תמד, ד), "ויקנח הקערות באצבעו" ומבואר שהוא חיוב, ואפשר שכוונת רבינו שמוותר לקנח ואין בזה איסור בשבת, והיינו דאע"פ שבשאר שבתות השנה אסור להזיח הכלים אא"כ יש לו בהם צורך ביום השבת כמבואר בשו"ע סימן שכג, ו מ"מ בשבת זו מותר כיון דיש צורך מיוחד מצד שצריך להצניע את כלי החמץ ושלא ישאר חמץ בכלים שמחוייב לבערו.

^{לד} שו"ע (סימן תמד, ו). וכוונתו בכל חמירא 'השני', לביטול חמץ שעושים אחר שריפה, שמבטל בין חמץ ידוע ובין חמץ שאינו ידוע.

למהר כ"כ בתפלה, אז"ה טוב שיכין רק מאכלי פסח לסעודת שבת אשר יבושל בכלי פסח^ל, עם אשר נתבשל ממצה או מטוגן ממצה^י.

לחם עשנה, סעודה שלישית, אכילת פת אחר שעה עשירית ולחם משנה יקח או מצה עשירה אייער מצה^ל שמותר לרוב הפוסקים^ט, או הנאפה לחם מקמח של מצה הנלוש מאתמול עש"ק בלי כל מים^מ, אך (ה)נלוש בשמן או בשומן וביצים או ביי"מ^א. ולחם כזה הנאפה כנ"ל כן, מותר לכל הדעות כמעט - לקדש ולברך המוציא ונט"י וברהמ"ז ויוצא

^ה **מדבריו כאן** נראה שהאפשרות העדיפה היא באכילת חמץ, ואולם בהוראות ב'אידיש' הציע רבינו ב' אפשרויות שוות: סעודות שבת - 'חמץ' וסעודות שבת - 'כשר לפסח'. ואילו בהוראות ב'אנגלית' כתב רבינו שדוקא האפשרות של אכילת 'כשר לפסח' עדיפה מפני שעל ידה נמנעים ממכשולות.

^ו **בהוראות ב'אידיש'** כתב רבינו שמי שמכין הכל כשר לפסח אבל לליל שבת משתמש בחלות יזהר שלא ליצוק מכלי הפסח ישירות לכלי החמץ אלא יצוק לכתחילה לכלי פסח, ועם מצקת כשרה לפסח ישפוך לכלי החמץ (עיין רמ"א סימן תנא, א שמחמיר בכלי שני בפסח, ובביאור הלכה סימן תסז, יב ד"ה אם מלגו, ועיין ט"ז יו"ד סימן צב סק"ל ד"ה כתוב במהרי"ל, ובדברי הש"ך בנקה"כ שם, ועיין מג"א סימן תמד סק"ד, ופר"ח שם סק"ג, ובמחצית השקל על דברי המג"א שם, ובפמ"ג בא"א שם).

^ז **דעת רבינו** שמותר לאכול בערב פסח מצה עשירה ומבושלת (ראה לקמיה), ובכלל מצה מבושלת גם מצה מטוגנת, כמש"כ השעה"צ (סימן תעא סק"כ) בשם שו"ע הרב וחיי אדם. ועיי"ש שהפרי מגדים מסתפק בזה, וציין לדבריו בסימן קסח סקנ"ו ושעה"צ שם.

^ח היינו מצה הנילושה במי ביצים.

^ט עיין שו"ע ורמ"א (סימן תסב, ד). דדעת השו"ע שמותר לאכול מצה עשירה בפסח, והרמ"א חולק. וכתב הרמ"א (תמד, א) שלפי זה לדידן גם בערב פסח אסור לאכול מצה עשירה. אכן יש החולקים דבערב פסח גם לדידן שרי (עיין חק יעקב ושערי תשובה סק"א, ועיין ערוך השולחן סעיף ה שפירש כן גם בדעת הרמ"א).

^י **ורבינו נקיט** לעיקר דינא כשיטה זו.

^{יא} משמע מדברי רבנו שגם במעט מים אסור וצ"ע הטעם.

^א פירוש: 'מצה עשירה' היא מצה הנאפת מ'קמח רגיל' שנילוש במי פירות. והאפשרות השניה היא 'קמח ממצה אפוי' שנילוש במי פירות ונאפה. **ודעת רבינו** שמעיקר דינא שני אופנים אלו אינם בכלל האיסור של אכילת מצה בערב פסח, ואינם נאסרים אלא אחר שעה עשירית, ומכל מקום האופן הראשון תלוי במחלוקת אם מותר לאכול מצה עשירה בע"פ קודם שעה עשירית, ואילו הדרך השניה היא לכל הדעות, וכן הוסיף רבינו בכתב ידו בהוראות שב'אידיש' שהדרך השניה היא 'למהדרין', כמו שיבואר להלן הערה מג. (ודלא כמו שכתב בספר אורות חג הפסח מתלמיד רבינו הג"ר שלמה ווארמאן סוף סי' כ' שמה שהוסיף רבינו 'למהדרין' קאי גם על מצה עשירה, דזה אינו כמבואר מכל דברי רבינו).

^ב **יש לציין** שבהוראות ב'אידיש' כתב רבינו שניתן להכין גם מצה מבושלת (ורמז לזה רבינו בסעיף הקודם), וגם שם הוסיף בכתב ידו שזהו 'למהדרין' (כך היא פשוט דברי המשנ"ב סימן תעא סק"כ. אמנם עיין שעה"צ סימן תמד סק"א שדעת הגר"א לאחמיר שלא לאכול מצה מבושלת בערב פסח), ואמנם בשנה זו שהבישול נעשה ביום שישי אפשר שגם לדעת הגר"א מותר, וכדלקמיה מהמעדני שמואל.

ידי לח"מ כיון שסעודת שבת וקובע סעודה^{מב}. ולחם כזה גם מצה עשירה - לדעת המתירין, יכל לאכל גם לסעודה שלישית^{מג}. אך לא יאוחר משעה 3 אחר הצהרים, ומאז לא יאכל עד הסדר רק פירות ומבושל לא הנאפה כלל^{מד}.

הערות שנכתבו מעבר לדף

מצה עשירה שמותרת בשבת ער"פ ובכל ער"פ, עיין ערוך השולחן תמד' סעי' ה' וכן כתבו הרבה^{מה}.

ולחם האפוי מקמח מצה בלי מים ודאי מותר, כ"ש אם חל בשבת שנאפה ער"ש שלא חל האיסור על המצה עדיין מאתמול ועיין מעדני שמואל ועוד^{מו}, והמחמירין מחמירין בלי טעם.

^{מב} וכפי שצויין לעיל (ד"ה סעודת ליל שבת) שאף פת הבאה בכיסנין אם קובע סעודה (או אפילו מצד חשיבות סעודת שבת לבד) - מקרי פת, וממילא יוצא ידי לחם משנה.

^{מג} אף שכתב הרמ"א (סימן תעא, ב) להדיא שמצה שנאפתה כתקנה ונלושה אחר כך במי פירות, אינה נקראת מצה עשירה ואסור לאוכלה בערב פסח, וכתב המג"א (הובא במשנ"ב ס"ק יט) שאפילו נאפתה אחר כך - אסור, והטעם, משום שקודם היה עליה שם מצה ועל ידי הלישה במי פירות לא פקע ממנה שם מצה (ועיין חק יעקב ומשנ"ב אם יכול לצאת בזה ידי חובת מצה), **מכל מקום נראה דעת רבינו** על פי מה שציין שם בשעה"צ (ס"ק טז), דבעינן 'תואר לחם' כמבואר בשו"ע (סי' קסח סעיף י), ועיין שם בהרחבה פרטי הדינים באיזה אופן מקרי תואר לחם, וכיון שבכה"ג אין לו תואר לחם שפיר מותר לאכלו בערב פסח.

^{מד} שו"ע (סימן תעא, א).

^{מה} זה לשון הערוך השולחן, "וכתב רבינו הרמ"א ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה כדלקמן סי' תס"ב יקיים סעודה שלישית במיני פירות או בבשר ודגים עכ"ל ונראה שאין הכוונה דגם בערב פסח אין לאכול מצה עשירה לפי המנהג דאין שום טעם בזה אלא הכוונה כיון שאין מנהגינו לאכול בפסח מצה עשירה ממילא דאין מכינין אצלינו מצה עשירה ולהכין רק על סעודה שלישית אין דרך בני אדם להטריח על מאכל קטן כזה והנה גם אצלינו יכולין לעשות סעודה שלישית במצה מבושלת והרבה נוהגין אצלינו כן וכו", עכ"ל. וכוונתו של הערוך"ש למש"כ שם החק יעקב, דהרמ"א לא אסר לאכול מצה עשירה אלא מכיון שמנהגינו שלא לאוכלה כל הפסח לכן כתב שאין צריך לטרוח להכינה רק לצורך סעודה שלישית, ורבינו נקט לעיקר דינא כשיטה זו, וכדלעיל.

^{מו} **כוונת רבינו** למש"כ המעדני שמואל (סימן קטו, סוף סעיף יד) שאף לדעת הגר"א המחמיר שלא לאכול מצה מבושלת בערב פסח, היינו דוקא כשבישל אותה בערב פסח דהיינו ביום י"ד שכבר חל עליה האיסור ותו לא פקע, משא"כ בשנה זו שמבשל אותה בי"ג אין טעם להחמיר (ועיי"ש במעדני שמואל שהביא שיש שיטות החולקות).

זמני היום ארץ ישראל

זמני היום לערב פסח שנת תשפ"ה - לפי לוח עיתים לבינה			
בני ברק	ירושלים		
19:06:30	19:09:15	שקיעת החמה	
11:22	11:20	מג"א	סוף זמן שריפת חמץ
11:37	11:36	גר"א	
6:20:30	6:14	נץ החמה	
9:39	9:38	מג"א לחומרא	סוף זמן אכילת חמץ
10:01	10:00	מג"א	
10:32	10:31	גר"א	
10:53	10:52	מג"א לחומרא	סוף זמן ביעור חמץ
11:21	11:20	מג"א	
11:37	11:35	גר"א	
13:13	13:12	מנחה גדולה	
15:54	15:52	שעה עשירית	
19:07:45	19:10:30	שקיעת החמה	
19:45	19:43		צאת השבת
20:22	20:22	ר"ת	
00:41	00:39	חצות הלילה	
			שבת קודש י"ד ניסן
			יום ה' י"ב ניסן
			יום ו' י"ג ניסן
			ליל הסדר

זמני היום ארה"ב

Halachic Times for Erev Pesach 5785 - Daylight saving time					
			Cincinnati	Lakewood	Brooklyn
Thursday יום ה יב ניסן April 10	Sunset** Level region at sea level		8:10:41	7:30:42	7:32:19
Friday יום יג ניסן April 11	Latest time for burning chometz	Magen Avraham - Fixed 72 min	12:21 PM	11:40 AM	11:39 AM
		Magen Avraham - 72 as degrees	12:19 PM	11:38 AM	11:37 AM
		Gra & Baal HaTanya	12:33 PM	11:52 AM	11:51 AM
שבת קודש יד ניסן Shabbos April 12	Sunrise** Level region at sea level		7:05:00	6:23:02	6:21:20
	Latest time for eating chometz	Magen Avraham - Fixed 72 min	11:03 AM	10:22 AM	10:20 AM
		Magen Avraham - 72 as degrees	10:59 AM	10:18 AM	10:16 AM
		Gra & Baal HaTanya	11:27 AM	10:46 AM	10:44 AM
	Latest time for "burning" chometz	Magen Avraham - Fixed 72 min	12:21 PM	11:40 AM	11:38 AM
		Magen Avraham - 72 as degrees	12:19 PM	11:38 AM	11:36 AM
		Gra & Baal HaTanya	12:33 PM	11:52 AM	11:50 AM
	Earliest mincha Lechumra		2:11:38 PM	1:30:47 PM	1:29:46 PM
	Sha'ah asiris		4:55 PM	4:15 PM	4:13 PM
	Sunset** Level region at sea level		8:12:39 PM	7:32:44 PM	7:32:19 PM
	Shabbos ends	Shabbos ends with the emergence of 3 stars at	8:54 PM	8:15 PM	8:15 PM
		Some wait 72 minutes	9:25 PM	8:45 PM	8:45 PM
ליל הסדר Seder night	Midnight		1:38 AM	12:57 AM	12:56 AM

**The times for sunrise and sunset have been computed assuming that the horizon is clear of obstructions.